

FUNDACJA
"Armii
6
tel.: 66
Pomorskie
"17 Wojskowej Służby Polek"
Toruń, ul. W. Garbary 2
36, e-mail: archAK@um.torun.pl
REGON 870802735

MEMORIAŁ

Generał Marii Wittek

476

TON TON
Cieszyn

* KRYGIEL
WALERIA

176/USK

SPIS ZAWARTOŚCI TECZKI —

KRYGIEL Waleria

196 / WSK

I. Materiały dokumentacyjne

I/1 – relacja właściwa ✓

I/2 – dokumenty (sensu stricto) dot. osoby relatora —

I/3 – inne materiały dokumentacyjne dot. osoby relatora —

II. Materiały uzupełniające relację —

III. Inne materiały (zebrane przez „relatora”):

III/1 – dot. rodziny relatora —

III/2 – dot. ogólnie okresu sprzed 1939 r. —

III/3 – dot. ogólnie okresu okupacji (1939 – 1945) —

III/4 – dot. ogólnie okresu po 1945 r. —

III/5 – inne... —

IV. Korespondencja —

V. Wypisy ze źródeł [tzw.: „nazwiskowe karty informacyjne”] ✓

VI. Fotografie —

I II Relacja właściwa

- Relacja złożona przez Wiktorię Herboczek, spisana przez Karola Golasowskiego, czł. Komisji Historycznej przy ZBoWiD w Cieszynie, odpis wykonany w 1949r., k. 3 s. 1-3.

+ K R Y G I E L Waleria
ścięta pod gilotyną we
więzieniu w Katowicach.

Walerka KRYGIEL, studentka, moja przybra-
na córka urodziła się 5.12.1915 r. w
Darkowie, pow. Frysztat, Czechosłowacja.
Jako mała dziewczynka była wzięta do krew-
nych do Cieszyna. Rodzice przybranej córki
nazywali się Wiktorja i Paweł Herboczkowie,
zamieszkali w Cieszynie ul. Michejdy 12.
Należeli do inteligencji. Rodzice dali
Walerce wykształcenie średnie. Po ukoń-
czeniu szkoły, pobierała lekcje niemiec-
kiego i francuskiego. Władała nimi dobrze
w słowie i piśmie. Poza tym interesowała
się malarstwem.

Ojciec jej był z zawodu

w dniu napaści Niemiec na Polskę
- 1 września 1939 udaje się razem z innymi
znajomymi na wędrowkę do niby bezpieczniejszego
miejsca aż ku samej stolicy - War-
szawie. Po kapitulacji wraca po kilku
tygodniach wyczerpana i chora do Cieszyna.
Żyje jednak nadzieją, że hitlerowska armia
poniesie czy prędzej czy później sromotną
klęskę.

Pomaga matce w gospodarstwie domowym, odwiedza koleżanki szkolne,
obserwuje ruch hitlerowskich okupantów i miejscowych zdrajców - służal-
ców Niemców. Po zorganizowaniu przez władze niemieckie obozu jeniec-
kiego - Stalagu VII D w drewnianych barakach w Zachodnim Cieszynie nad
Olzą dla jeńców angielskich, francuskich, polskich i jugosłowiańskich,
ba nawet żołnierzy ze Śląska Cieszyńskiego, utworzyła się grupa ludzi,
którzy samorzutnie nieśli pomoc dla jeńców wojennych.

✓ Do grupy tej należała również Walerka KRYGIEL, Stefania KMIOTEK,
nauczycielka z Pastwisk i inne. Dostarczały jeńcom różne artykuły żyw-
nościowe, papierosy, guziki do ubrań cywilnych, do mundurów marynar-
skich itd.

✓ Poza tym Walerka działała skrycie, w tajemnicy przed swoimi przy-
branymi rodzicami, ale czasem nieświadomie mówiła o pracy konspiracyjnej
wypadły jej z ust słowa: Musioł, Kwaśnicki. Te dwa nazwiska przypomniwała
sobie dopiero teraz matka Wiktorja Herboczkowa w czasie składania rela-
cji członkowi ZBoWiD Karolowi Golasowskiemu po 33 latach.

Należy tu przyjąć, że Waleria Krygiel należała równocześnie do Sztabu Tajnej Organizacji Niepodległościowe TON/-Tajnej Organizacji Wojskowej /TOW/ "Odwet".

Organizację tę założył na Śląsku po prawej stronie Olzy prof. dr Paweł MUSIOŁ, znów na Zaolziu zorganizował powyższą organizację inż. Franciszek KWAŚNICKI i Józef KOMINEK. Zadaniem jej były: dywersja, sabotaż, wywiad. Siedzibą Sztabu było mieszkanie u nauczycielki Zofii KUBISZ w Cieszynie przy ulicy Sienkiewicza 11. Tu właśnie w Sztabie starała się o fałszywe dokumenty dla swej filantropijnej pracy - dla jeńców wojennych w Stalagu VII D, aby im ułatwić ucieczkę z obozu.

W jej posiadaniu były już gotowe zdjęcia do legitymacji oraz wiadomości z zagranicznego nasłuchu radiowego. Walerka długo nosiła i ukrywała fotografie po aresztowaniu cieszynskiego Sztabu antyfaszystowskiego ruchu oporu - "Odwetu". Tego zamierzenia już nigdy nie zrealizowała, "Lewe dokumenty wykonywał Sztab podziemia, mianowicie inż. Kwaśnicki.

Cały Sztab TOW i reszta członków w liczbie około 70 osób padło ofiarą z d r a d y przez miejscowych konfidentów. I nagle w dniu 1 marca 1942 roku wpada rozwydrzone gestapo jak zbójce do domu na ulicy Michejdy 12 i aresztuje Walerię.

Jest więziona w Cieszynie a następnie w Katowicach na ulicy Andrzeja gdzie była torturowana przez hitlerowskich zbirów. Wyrokiem Oberlandesgericht fur Hochterrat gegen das Deutsche Reich" w Katowicach zostaje skazana na karę śmierci przez ś c i ę c i e pod gilotyną.

W czasie rozprawy sądowej pytano Walerii, czy wierzy jeszcze w powrót Polski i jej znajomego polskiego oficera? Odpowiedź brzmiała: Tak. Odczytany wyrok przyjęła spokojnie i dzielnie. Z celi więziennej po wyroku, napisała list pożegnalny, w którym przeprasza i czule żegna się z rodzicami, czule żegna się, przy tym roni łzy, które spadały na papier listowy. Na liście, który otrzymała matka, były ślady łez.

Godzi się spokojnie z losem, jaki jej był wyznaczony. Pisze m.in.: "Bądźcie dobrej myśli". Przesyła mocne ucałowania, uściski i prosi o przebaczenie. Na końcu dodaje: "Odebraliście wszystko z więzienia w Cieszynie jak nie, to odbierzcie!

Jest godzina 19. Dziś wszystko będzie skończone.

Wasza WALA ze śladami łez.

Wyrok wykonano 21.5.1943 r. w nocy.

Inne dane o tragedii, jaką przyżywała Walerka w czasie niemiecko-faszystowskiej okupacji:

Na dzień 3 września 1939 roku były ogłoszone w kościele pierwsze zapowiedzi Walerii z zawodowym oficerem polskim Stanisławem TKACZEM. W czasie mobilizacji Ojczyzna wołała go do jej obrony. Po powrocie z kampanii wrześniowej, wraca na Śląsk i potajemnie biorą ślub w Łodygowicach, pow. Bielsko-Biała. Niemcy nie dowiedzieli się nigdy, że Waleria jest zamężna, bowiem taki związek w czasie okupacji był bardzo niebezpieczny ze strony okupanta.

Mąż uciekł przez Węgry na zachód. Służył w Polskich Siłach Zbrojnych w Anglii. Brał udział w walce z niemiecką armią w Norwegii pod Narwikiem.

Nie wiadomo, czy żyje?

Fotografię Walerii dostarczył Henryk Herbczek, syn Wiktorii Herbczek, która złożyła powyższą relację.

✓ Relacje uzupełniła Agnieszka Macura, Cieszyn, ul. Ligonia 13/1, która była współwięźniarką Walerii.

W tygodniku "Za Wolność i Lud" nr 35 z dnia 26.8.1972 dziennikarka Krystyna

Ustne wypowiedzi spisał Karol Golasowski, czł. Komisji Historycznej przy ZBoWiD w Cieszynie, Bielska 20.

Materiał powyższy otrzymał Józef Burek, który ofiaruje go dla Związku Bojowników Antyfaszystowskich w Darkowie.

- Za zgodność odpisan w oryginale w K BZM w Katowicach

10/11.1979

*Skorzystał
Jenczyński dr.*

T. 146 1W3K

TOW TOW
Weszyn

KRYGIEL Galeria

1939

1945

V

Wypisy ze źródeł

nr 433 51

Ciemyn

+ Krygiel Natalia

C. Józefa

adres: Ciemyn-Schlageterstr 42

42. źródła: lista 215.C. u K-ccch
ostatni zamord. . por. 9

nr. 5. XII. 1915 Dąbów.
Ciemyn

1945
dane z 1942

zamord: 21. V. 1943

944/43] 1 strona w gaz.
wspomnienie K-cc

Kopie z Powojennej: Z. O. Kwasna.

+ Krygiel Waleria

ARCHIWUM
Elżbiety Zawackiej
poz 433 Skrytka
data wpływu 1979

KRYGIEL WALERIA

